

Harri Hietala – Keijo Kaivanto – Johanna Pystynen

Esihenkilön käsikirja 2022

Alma Talent
Helsinki 2022

@ 2022 Alma Talent Oy sekä tekijät
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

Kansi: Tiina Haavistola
Taitto: NotePad, www.notepad.fi

ISBN 978-952-14-4648-1

Paino: Otavan kirjapaino, 2022 Keuruu 2022

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

Tilaa Esihenkilön käsikirja 2022 Alma Talent Shopista:
shop.almatalent.fi

Esipuhe 2022

Tervetuloa Esihenkilön käsikirjan pariin! Esihenkilön käsikirja on palvellut suomalaisia johtajia, esihenkilöitä sekä henkilöstö- ja palkkahallinnon ammattilaisia kaikissa työsuhteisiin liittyvissä kysymyksissä jo yli 30 vuotta. Käsikirja sisältää esihenkilön tarvitseman työoikeuden ja HR-asiat käytännönläheisesti selostettuna.

Esihenkilön käsikirja on helppo, nopea ja ajantasainen kokonaisuus. Kirjan toimitustyössä on tähdätty ytimekkyyteen, havainnollisuuteen ja selkeyteen. Haluamme tarjota tuotteen, josta asiat löytyvät nopeasti ja helposti ilman suurta vaivannäköä. Lähestymistapa on asia- ja ongelmalähtöinen siten, että tiettyyn tilanteeseen liittyvä tieto on vain yhdessä paikassa.

Käsikirjan tekstit on laadittu siten, että asioita tarkastellaan vähintään kolmella tasolla. Ensin selvitetään, mistä on kysymys. Toiseksi selvitetään käytännön soveltaminen. Kolmanneksi selvitetään erikoistilanteet, perusteet ja käytännön soveltaminen laajemmin kuten esimerkiksi keskeiset työehtosopimus-käytännöt.

Vuosittain julkaistavan kirjan alussa on katsaus muuttuneeseen ja tulevaan työolainsäädäntöön sekä tuoreimmat korkeimman oikeuden ratkaisut kommentoituina. Kirjan alussa on asiahakemisto ja lopussa keskeisimmät työsuhteessa sovellettavat lait. Henkilöstön kehittämiseen liittyvien teemojen päivityksistä vastaa toimitusjohtaja (Guidin) Johanna Pystynen. Vuoden 2022 teoksen keskeisiä sisältömuutoksia ovat mm. uusi yhteistoimintalaki, kilpailukieltosopimuksia koskeva työopimuslain muutos, perhevapaaudistus ja tiedolla johtaminen.

Verkossa Esihenkilön käsikirja tunnetaan nimellä Esihenkilön työoikeus. Verkkopalvelun voi tilata erikseen täydentämään painettua käsikirjaa. Verkkopalvelu sisältää saman materiaalin kuin painettu versio, ja lisäksi se on lainsäädännön ja oikeuskäytännön osalta kattavasti linkitetty Suomen Laki -hakupalveluun. Palvelusta löydät myös linkit yleisoviin työehtosopimuksiin ja eri tilanteisiin soveltuviin käytännöllisiin lomakemalleihin. Voit tilata käyttöoikeuden päivittyvään Esihenkilön työoikeus -teokseen osoitteesta <https://sisaltopalvelut.almatalent.fi#esihenkilöntyooikeus>.

Tavoitteenamme on jatkuvasti kehittää käsikirjan ja verkkopalvelun käyttökelpoisuutta. Toivomme, että käsikirjan käyttäjät antavat tekijöille tai kustantajalle palautetta kaikista tuotteeseen liittyvistä asioista. Palautetta voi lähettää Alma Talentin asiakaspalveluun sähköpostitse, kirjat@almamedia.fi tai sisaltopalvelut@almatalent.fi, tai puhelimitse, 020 442 4100.

Helsingissä 31.3.2022

Harri Hietala   Keijo Kaivanto   Johanna Pystynen

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe 2022	5
Asiahakemisto	15
Ajankohtaista	22
Merkittävimmät korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein vuosilta 2017–2021.....	22
Keskeisiä työläinsäädännön muutoksia 2019–2022.....	55
1 UUSI TYÖNTEKIJÄ, UUDET TYÖTEHTÄVÄT	75
1.1 Rekrytointi	75
1.1.1 Rekrytointisuunnitelman tekeminen.....	75
1.1.2 Profilin määrittely.....	77
1.1.3 Sopimussuhde ja palkkausmuodot.....	79
1.1.4 Rekrytointikanavat.....	86
1.1.5 Opiskelijoiden rekrytointi.....	88
1.1.6 Työnhakijakokemus.....	89
1.1.7 Hakemusten seulonta.....	90
1.1.8 Haastattelut.....	91
1.1.9 Testaaminen.....	96
1.1.10 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus rekrytoinnissa.....	98
1.2 Työsopimuksen tekeminen	101
1.2.1 Työsuhde ja työsopimus.....	101
1.2.2 Työsopimuksen muoto.....	103
1.2.3 Sovittavat asiat ja niiden läpikäynti.....	104
1.2.4 Työsopimuksen kestoaika.....	106
1.2.5 Koeaika.....	115
1.2.6 Työsopimuksen tekeminen käytännössä.....	118

1.3 Työsuhteen sääntely	157
1.3.1 Työsuhteen normit ja etusijajärjestys	157
1.3.2 Työnantajan työnjohto-oikeus	158
1.3.3 Keskeiset tulkintaperiaatteet	160
1.3.4 Työehtosopimusten yleissitovuus ja vaikutukset työsuhteen ehtoihin	163
1.4 Erityistilanteet	171
1.4.1 Vajaavaltaisen työ sopimus	171
1.4.2 Työntekijän sijainen tai avustaja	172
1.4.3 Työkunta	173
1.4.4 Työntekijä vai itsenäinen yrittäjä	174
1.4.5 Vuokratyövoima	175
1.4.6 Kotona tehtävä työ	175
1.4.7 Ulkomaantyö	176
1.4.8 Myyntimiehet	193
1.4.9 Oppisopimus ja koulutus sopimus	195
1.5 Työsopimuksen muuttaminen työsuhteen aikana	199
1.5.1 Työsuhteen ehtojen muuttaminen	199
1.5.2 Liikkeen luovutus	201
1.5.3 Muutosten hallinnointi ja kirjaaminen	205
1.6 Työsopimuksen pätemättömyys ja kohtuuttomat ehdot	207
1.7 Perehdyttäminen	209
1.7.1 Perehdyttämisen eteneminen	210
1.7.2 Kriittiset hetket ja sudenkuopat	214
2 TYÖNANTAJAN JA TYÖNTEKIJÄN VELVOLLISUUDET	217
2.1 Työnantajan oikeudet ja velvollisuudet	217
2.1.1 Yleisvelvoite	217
2.1.2 Tasapuolinen kohtelu ja syrjäntäkielto	217
2.1.3 Henkilötietojen käsittely	225
2.1.4 Yksityisyyden suoja työpaikoilla	236
2.1.5 Työturvallisuus	242
2.1.6 Henkilöstön kehittäminen	242
2.1.7 Koulutus	243
2.1.8 Työnantajan palkanmaksuun liittyvät velvoitteet	246

2.1.9	Työvoimapolitiikka	247
2.1.10	Selvitys työnteon keskeisistä ehdoista	249
2.1.11	Yleissitovan työehtosopimuksen noudattamisvelvoite.....	249
2.1.12	Nähtävänäpitovelvoitteet	249
2.1.13	Selvitysvelvollisuus ja vastuu ulkopuolista työvoimaa käytettäessä	250
2.2	Työntekijän oikeudet ja velvollisuudet	255
2.2.1	Työntekijän yleiset velvollisuudet.....	255
2.2.2	Työturvallisuus.....	256
2.2.3	Kilpaileva toiminta	256
2.2.4	Vähimmäispalveluaika.....	261
2.2.5	Salassapitovelvoite, rekrytointikielto ja houkuttelukielto.....	262
2.2.6	Yrityssalaisuudet.....	262
2.2.7	Työsuhdekeksinnöt	263
2.2.8	Yhdistymisvapaus ja kokoontumisoikeus.....	264
2.3	Työlainsäädännön valvonta	265
2.4	Työrikkokset ja -rikkomukset sekä työnantajasanktiot	267
2.4.1	Työrikkokset ja -rikkomukset	267
2.4.2	Työnantajasanktio ja laittoman työvoiman käyttö	267
3	TOIMIVA TYÖYHTEISÖ	269
3.1	Henkilöstön kehittäminen	269
3.1.1	Vuosikello toiminnan ohjausvälineenä	270
3.1.2	Palautteen antaminen.....	272
3.1.3	Kehityskeskustelu	279
3.1.4	Valmennuskeskustelut kehityskeskusteluiden täydentäjinä.....	285
3.1.5	Johtaminen palveluna.....	289
3.1.6	Osaamisen kehittäminen.....	290
3.1.7	Mentorointi ja coaching.....	298
3.1.8	Motivaation ylläpitäminen	301
3.1.9	Palkitseminen.....	306
3.1.10	Organisaatiokulttuuri.....	311
3.1.11	Tiedolla johtaminen.....	315
3.1.12	Etätö.....	321

3.2 Ongelmatilanteiden ratkaiseminen	331
3.2.1 Työpaikkakiusaaminen.....	331
3.2.2 Häirintä.....	335
3.2.3 Työntekijöiden keskinäiset ongelmat.....	338
3.2.4 Alkoholi ja muut päihteet.....	344
3.2.5 Mielenterveysongelmat.....	349
3.2.6 Poissaolot.....	352
3.2.7 Varoituksen antaminen.....	356
3.2.8 Työsuhteen päättäminen.....	359
3.2.9 Uudelleensijoitus ja -sijoittuminen.....	363
3.3 Työehtosopimusjärjestelmä ja yhteistoimintayrityksissä	367
3.3.1 Työehtosopimusjärjestelmä ja työrauha.....	367
3.3.2 Luottamusmies ja luottamusvaltuutettu.....	376
3.3.3 Yhteistoimintalain mukainen yhteistoiminta.....	383
3.3.4 Henkilöstörahat.....	398
3.3.5 Konserniyhteistyö.....	402
3.3.6 Henkilöstöedustus eurooppayhtiössä (SE) ja eurooppaosuuskunnassa (SCE) sekä rajat ylittävässä sulautumisessa tai jakautumisessa.....	405
3.4 Työsuojelu	407
3.4.1 Työterveyshuolto.....	407
3.4.2 Työturvallisuuslaki.....	417
3.4.3 Työsuojelun valvonta.....	421
3.4.4 Nuoret työntekijät.....	422
3.4.5 Tupakkalaki.....	425
3.4.6 Potilasvakuutuslain mukaiset vakuutukset.....	427
3.4.7 Työtapaturma- ja ammattitautilaki.....	427
4 TYÖAIKA JA VUOSILOMA	431
4.1 Työaikalaki	431
4.1.1 Työaikalain soveltamisala.....	431
4.1.2 Työajaksi luettava aika ja varallaoloaika.....	434
4.1.3 Lakiin perustuvat säännöllisen työajan järjestelyt.....	435
4.1.4 Sopimukseen perustuva säännöllinen työaika.....	439
4.1.5 Säännöllisen työajan ylittäminen.....	444
4.1.6 Lepoajat.....	449

4.1.7	Työaika-asiakirjat.....	451
4.1.8	Säännösten pakottavuus.....	453
4.1.9	Erinäiset säännökset.....	455
4.1.9	Työaika ja työehtosopimukset.....	458
4.2	Vuosiloma	463
4.2.1	Yleistä vuosilomalain soveltamisesta.....	463
4.2.2	Vuosiloman pituus.....	466
4.2.3	Vuosilomapalkka.....	472
4.2.4	Lomakorvaus.....	478
4.2.5	Lomaltapaluuraha – lomaraha.....	479
4.2.6	Vuosiloman antaminen.....	480
4.2.7	Vuosiloman säästäminen ja siirtäminen.....	481
4.2.8	Työn teettäminen vuosiloman aikana.....	483
4.2.9	Lomapalkkalaskelma ja vuosilomakirjanpito.....	483
4.2.10	Rangaistussäännökset ja kanneaika.....	484
4.2.11	Vanhempainpäiväraha-ajalta maksettavien vuosilomakustannusten korvaaminen työnantajalle.....	484
5	VAPAAT JA ELÄKKEET	487
5.1	Perhevapaat	487
5.1.1	Käsitteet.....	488
5.1.2	Vapaiden pituudet.....	489
5.1.3	Ilmoitusvelvollisuudet ja jaksotus.....	497
5.1.4	Työsuhteeseen liittyvät etuudet vapaiden aikana.....	498
5.1.5	Vapaiden pitäminen käytännössä.....	500
5.1.6	Työsuhdeturva.....	501
5.1.7	Osittainen hoitovapaa.....	502
5.1.8	Tilapäinen hoitovapaa lapsen sairastuessa.....	504
5.1.9	Poissaolo pakottavista perhesyistä.....	504
5.1.10	Poissaolo perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamiseksi.....	505
5.1.11	Perhevapaat ja työehtosopimukset.....	506
5.1.12	Perhevapaakustannusten korvaaminen ja päivärahan määrä.....	507
5.1.13	Perhevapaauudistus voimaan 1.8.2022 lukien.....	509
5.2	Opintovapaa	511
5.2.1	Työntekijän oikeus opintovapaaseen.....	511
5.2.2	Opintovapaan antaminen.....	512
5.2.3	Opintovapaata koskeva työnantajan ilmoitusvelvollisuus.....	513

5.3 Vuorotteluvapaa	515
5.4 Palkaton vapaa	519
5.5 Eläkkeet	521
5.5.1 Työntekijöitä koskeva eläkelainsäädäntö.....	521
5.5.2 Eläkemuodot.....	524
5.5.3 Eläkemaksut	527
5.5.4 Eläkkeen hakeminen.....	528
6 PALKAT, KORVAUKSET JA VEROTUS	529
6.1 Palkka	529
6.1.1 Työntekijän oikeus palkkaansa työnteon estyessä.....	530
6.1.2 Palkanmaksuaika ja -kausi sekä palkanlaskenta-aika.....	531
6.1.3 Palkanmaksukausi työsuhteen päättyessä ja odotuspäivien palkka.....	532
6.1.4 Palkan maksaminen	533
6.1.5 Työnantajan kuittausoikeus ja palkkaennakko.....	533
6.1.6 Palkan määräytyminen työehtosopimuksen mukaan	535
6.1.7 Työkyvyttömyys ja sairausajan palkka.....	536
6.2 Palkkaverotus ja ennakonpidätys	551
6.2.1 Luontoisedut	551
6.2.2 Työsuhdeasunto.....	552
6.2.3 Ennakkoperintä.....	556
6.3 Palkkasaatavien vanhentuminen ja kanneaika	567
6.3.1 Työsopimuslain mukainen vanhentumisaika ja laki velan vanhentumisesta	567
6.3.2 Saatavien vanhentumisaikoja.....	569
6.4 Vahingonkorvaus	571
6.5 Päivärahat ja matkakustannusten korvaukset	573
7 TYÖSUHTEEN PÄÄTTYMINEN JA KESKEYTYMINEN	577
7.1 Yleiset säännökset työ sopimuksen päättämisestä	577
7.1.1 Eroamisikä ja työsuhteen päättymisen	577

7.1.2	Määräaikaisen työsopimuksen päättyminen	578
7.1.3	Oikeus työsopimuksen jatkumiseen ja lisätööhön	582
7.1.4	Toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen irtisanominen	583
7.1.5	Irtisanomisajan palkka ja irtisanomisajan noudattamatta jättäminen	586
7.1.6	Sopimussuhteen hiljainen pidennys	588
7.1.7	Työntekijän takaisinottaminen	588
7.2	Työsopimuksen päättäminen työntekijästä johtuvasta syystä	591
7.2.1	Työsopimuksen irtisanominen	591
7.2.2	Työsopimuksen purkaminen	605
7.2.3	Yhteenveto: työsopimuksen päättäminen työntekijästä johtuvasta syystä	612
7.3	Työsopimuksen purkautuneena pitäminen ja raukeaminen	615
7.3.1	Työsopimuksen purkautuneena pitäminen	615
7.3.2	Työsopimuksen raukeaminen	616
7.4	Työsopimuksen päättäminen työnantaja johtuvasta syystä	617
7.4.1	Lomauttaminen	617
7.4.2	Irtisanominen taloudellisista ja tuotannollisista syistä	621
7.5	Työsopimuksen päättämisen erityistilanteet ja erityissuojat	635
7.5.1	Työnantajan konkurssi ja kuolema	635
7.5.2	Raskaana tai perhevapaalla olevan työntekijän irtisanominen	635
7.5.3	Luottamusmiehen, luottamusvaltuutetun ja työsuojeluvaltuutetun irtisanomissuoja	636
7.5.4	Maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän erityisasema	638
7.5.5	Sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuvan työntekijän työsuhdeturva	640
7.6	Työsopimuksen päättäminen menettelyinä	641
7.6.1	Irtisanomisperusteeseen vetoaminen	641
7.6.2	Työntekijän ja työnantajan kuuleminen	641
7.6.3	Työnantajan selvitysvelvollisuus	642
7.6.4	Työsopimuksen päättämismenettelyn toimittaminen	643
7.6.5	Neuvottelumenettely	643
7.6.6	Työsopimuksen perusteeton päättäminen ja korvaukset	644
7.6.7	Työsopimuksen päättämissopimus	649

7.7 Työtodistus	651
7.8 Palkanmaksu työsuhteen päättyessä	653
7.8.1 Lopputili	653
7.8.2 Palkkaturva	653
7.9 Työttömyysturva ja työvoima-asiat	655
7.9.1 Työttömyysturva	655
7.9.2 Työvoima-asiat	656
A Keskeiset säädökset	659
B Yleissitovat työehtosopimukset	799